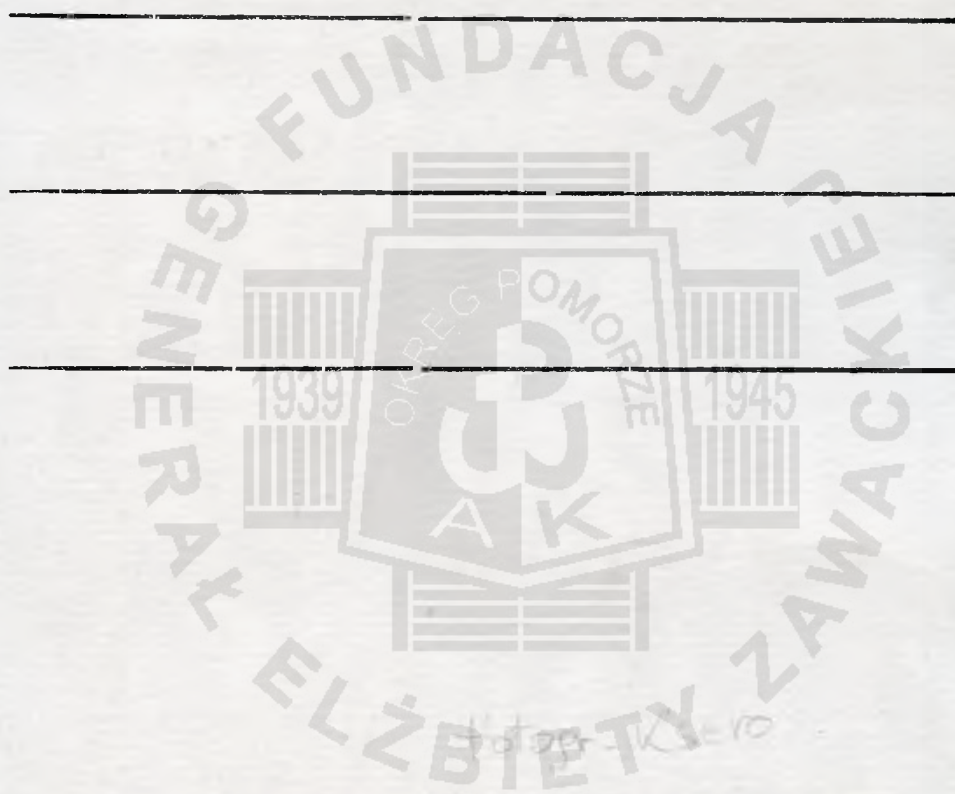

MEMORIAL

General Marii Wittek

OLK
Lwów

JAGÓRSKA Aleksandra

1605/WSK
11

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — 1605/WSK
Zagórska
Aleksandra

I. Materiały dokumentacyjne ~

I/1 – relacja właściwa ~

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora ~

I/3 – Inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora ~

II. Materiały uzupełniające relację ✓ K. 3, 5, 5

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 – dot. rodziny relatora ~

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. ~

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939 – 1945) ~

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. ~

III/5 – Inne... ~

IV. Korespondencja ~

V. Wypisy ze źródeł (tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”) ✓ 1

VI. Fotografie ✓ zob. też II/2 II/3 II/4

II. Materiały uzupełniające relację:

- Biogram Zagórskiej Aleksandry w: M. Gąsiorowska „Giermi Polsce”
W-ka 2005r. s. 846-850. Msp. Kserokopia, k-3, s.1-5.

Należał do AK. Brał udział w akcji ratowania Żydów. W 1943 ukrywał się w domu swojego przyjaciela Stanisława Rekajtisa. Wraz z Rekajtisem i jego najbliższą rodziną zdecydował o udzieleniu pomocy i ukryciu żydowskiej rodziny Błędowskich.

Po wojnie mieszkał w kraju. W latach 1946–1949 prowadził betoniarnię w Zegrzu. Od 1950 był zatrudniony w Centralnym Zarządzie przedsiębiorstwa „Hydrotest”, przekształconego następnie w przedsiębiorstwo Robót Wodno-Inżynieryjnych, a od 1956 – w Instytucie Techniki Budowlanej. W styczniu 1972 przeszedł na emeryturę. Nie należał do ZBoWiD-u. Opiekował się grobem marsz. Śmigłego-Rydza na warszawskich Powązkach. W 1971 przywiózł do Polski buławę marszałkowską Śmigłego-Rydza, a w 1993 przekazał ją klasztorowi jasnogórskiemu. 2 XII 1991 wziął udział w uroczystości 50. rocznicy śmierci marsz. Śmigłego, podczas której wygłosił przemówienie. Był członkiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. W 1993 spisał wspomnienia z okresu działalności na Węgrzech, które zostały opublikowane w 1997 w „ZH”. Zmarł 23 III 2000 w Warszawie.

Był odznaczony Krzyżem AK oraz medalem „Sprawiedliwy Wśród Narodów”.

W 1936 zawarł związek małżeński z Marią z d. Woynowska, urzędniczką. Małżeństwo było bezdzietne.

AZWK, Z. Jagodziński, T-18817; USKIOR, T. Zabokrzecki, 88374; ZHRL, ASK, 109, k. 151; Przemówienie T. Zabokrzeckiego; Wykaz oficerów; J. Lebedowicz, Byłem szefem, s. 46; Wspomnienia T. Zabokrzeckiego z lat 1905–1943, udostępnione przez H. Piasecką; List T. Zabokrzeckiego do J. Onyszkiewicza z 3 VIII 1992, udostępniony przez H. Piasecką; List T. Zabokrzeckiego do K. Münnicha z 18 IX 1994, udostępniony przez A. Przewoźnika; Informacje S. Fraczystego i J. Jagodzińskiej; D. Baliszewski, *Tajemnica*, cz. 1; M. Gałęzowski, „Wzór piłsudczyka”, s. 144, 145, 147; M. Grynberg, *Księga sprawiedliwych*, s. 453; G. Łubczyk, *Polski Wallenberg*, s. 102, 105-106; A. Przewoźnik, *Piłsudczycy*, s. 97; T. Zabokrzecki, *Moje wspomnienia, Tadeusz Zabokrzecki* [nekrolog], „ZW” 2000, nr 72.

ZAGÓRSKA Aleksandra (1884–1965), ppłk WP, członek Wydziału Politycznego KON.

Urodziła się 23 IV 1884 w Lublinie, w rodzinie Lubicz-Radzimińskich: Antoniego i Flory z d. Dzieciolowskiej. Dzieciństwo spędziła w Sandomierzu. Od 1894 uczęszczała do progimnazjum w Zamościu, a od 1895 – do gimnazjum w Radomiu, w którym zdała egzamin maturalny. Od 1904 studiowała chemię na Wydziale Filozoficznym UJ w Krakowie.

Jako uczennica gimnazjum brała udział w kolportażu odezw PPS. W 1904 zaczęła współpracować z kierowaną przez Ksawerego Praussa Centralną Technika Partyjną PPS. Należała do Organizacji Bojowej PPS. Przewoziła na teren Królestwa Polskiego broń i wydawnictwa socjalistyczne (przeważnie raz w tygodniu). Od początku 1906 pracowała w laboratorium przy ul. Mokotowskiej 32,

w Warszawie przy wytwarzaniu materiałów wybuchowych. Bomby sporządzone przez Zagórską zostały użyte m.in. podczas tzw. krwawej środy, w sierpniu 1906. W listopadzie tego roku uległa zatruciu wyziewami piorunianu rtęci. Przebywała następnie na kuracji w Zakopanem. Po rekonwalescencji wróciła do działalności w PPS, prowadziła skład broni pod Warszawą. W lipcu 1907 uczestniczyła w zamachu w Łapach, na pociąg przewożący znany z okrucieństwa pułk wołyński. W marcu 1908 została aresztowana i uwięziona na Pawiaku. Na procesie, dzięki łapówce wręczonej prokuratorowi, uwolniono ją od zarzutu działalności w OB PPS. 10 X 1908 została tymczasowo zwolniona z aresztu, jednak wobec grożącego jej przymusowego osiedlenia na Syberii, wyjechała do Galicji.

Zamieszkała we Lwowie. Nadał działała w PPS, z polecenia Tomasza Arciszewskiego przewoziła broń i wydawnictwa partyjne na teren zaboru rosyjskiego. Od 1911 była członkiem Komendy Związku Strzeleckiego. Do jej obowiązków należało prowadzenie kancelarii i ksiąg ewidencyjnych ZS. Prowadziła również wykłady na temat materiałów wybuchowych na kursach strzeleckich dla Oddziałów Żeńskich ZS. W swoim domu na Kulparkowie gościła Józefa Piłsudskiego, z którym utrzymywała również przyjacielskie stosunki w niepodległej Polsce. W latach 1914–1918 uczestniczyła w pracach Komitetu Pracy Obywatelskiej Kobiet, m.in. prowadziła akcję werbunkową do Legionów Polskich, ukrywała też legionistów, poszukiwanych przez władze austriackie po kryzysie przysięgowym.

W czasie obrony Lwowa, 3 i 4 XI 1918 zorganizowała oddział kurierek, przekształcony w końcu listopada na Milicję Obywatelską Kobiet, a na przełomie 1918 i 1919 – Ochotniczą Legię Kobiet. W marcu 1919 przedstawiła Naczelnikowi Państwa J. Piłsudskiemu projekt statutu organizacyjnego OLK, zatwierdzony 9 IV 1919. Od 1 IV 1920 kierowała Wydziałem OLK przy Sekcji Mobilizacyjnej Oddziału I Sztabu MSWojsk. W połowie sierpnia 1920 podczas bitwy z bolszewikami pod Warszawą wraz z bat. liniowym OLK stacjonowała w Parku Skaryszewskim na warszawskim Grochowie. W końcu września 1920 przeprowadziła inspekcję bat. OLK na Pomorzu, w Poznaniu i w Krakowie. W 1919 awansowała do stopnia kapitana, w 1920 – majora, a w styczniu 1921 – podpułkownika. 1 X 1921 w proteście przeciw zamierzonej likwidacji OLK, ustąpiła ze sprawowanej funkcji. „Przez trzyletni okres służby w Wojsku Polskim podpułkownik Zagórska wykazała duży talent i zmysł organizacyjny, przyczyniając się znakomicie do rozwoju powstałej z jej inicjatywy Ochotniczej Legii Kobiet. Dzięki niezmiernie pracowitej i oddaniu się sprawie podpułkownika Zagórskiej, Ochotnicza Legia Kobiet stała

A. Zagórska,
1918 (*Semper Fidelis*.
Obrona Lwowa w obrazach
współczesnych, Lwów 1930)

A. Zagórska, 1918/1919 (w górnym rzędzie, w środku) w otoczeniu członkiń OLK
(*Semper Fidelis. Obrona Lwowa w obrazach współczesnych, Lwów. 1930*)

na wysokości zadania, zyskując cały szereg pochwał od Dowódców Armii i Dowództw lokalnych za znakomite wywiązanie się z powierzonych jej różnorodnych, nieraz bardzo trudnych i odpowiedzialnych zadań. Podpułkownik Zagórskiej, jako twórczyni idei czynnej współpracy kobiet w Wojsku Polskim, przypada zaszczyt przysporzenia Ojczyźnie całego szeregu doskonałych żołnierzy i oddanych Jej, gotowych na wszelkie poświęcenia obywaterek” – pisano w „Rozkazy dziennym nr 190 MSWojsk.” z 25 X 1921”.

W latach 1922–1924 mieszkała w Kobierzynie pod Krakowem, a następnie, do 1927 – we Lwowie, gdzie jej mąż kierował szpitalami dla psychicznie chorych. W tym czasie prowadziła społecznie kursy dla analfabetów. Wg wspomnień Aleksandry Piłsudskiej, po przewrocie majowym 1926, miała pośredniczyć w nieudanej próbie pogodzenia gen. W. Sikorskiego z J. Piłsudskim. Po śmierci męża opuściła Lwów i wiosną 1928 zamieszkała w pow. krzemienieckim na Wołyniu. W październiku 1928 przeniósła się do Radości pod Warszawą (obecnie dzielnica Warszawy). Podjęła pracę w Radzie Szkolnej m.st. Warszawy. Zajmowała się organizacją i prowadzeniem kolonii dla dzieci. W latach 1930–1932 sprawowała funkcję inspektorki kolonii organizowanych przez Związek Kas Chorych i Ubezpieczeń Społecznych.

W październiku 1928 należała do grona organizatorek Związku Legionistek Polskich, pełniła następnie do wybuchu wojny funkcję jego prezesa. 11 XI 1928 uczestniczyła w defiladzie organizacji zrzeszonych w FPZOO. „Maszerowali wszyscy byli i przyszli obrońcy Polski od prastarych weteranów 1863 po młodziutkich skautów i skautki (...). W rytmie bojowych marszów szłam przy sztan-

darze
czuci
było,
łość]
1929
w ZC
tural
ucze:
cego
leżał:
ul. B
była
podl
cą o
także
dziec
dzie
czlor

tema
OLK
sko”.
go oc
rzeni
tema
doczo

przeł
dzieł
świetl
sięcy
dości
cu 19
ci kol
szawy
cję se
w lok
wrześ
stała

darze Zw. Legionistek z czasów wojny, a miałam poczucie, że wyrastają mi skrzydła u ramion, bo pięknie było, a tak bardzo wierzyłam w przyszłość Polski i miłość Jej i tych maszerujących ludzi” – wspominała. Od 1929 reprezentowała Związek Legionistek Polskich w ZG FPZOO. W 1932 współorganizowała Sekcję Kulturalno-Społeczną ZG FPZOO, następnie aktywnie uczestniczyła w jej pracach jako kierowniczka działającego w ramach sekcji Wydziału Pracy Społecznej. Należała do założycielek Gospody i Świetlicy FPZOO przy ul. Brackiej 1, otwartej we wrześniu 1932. Placówka była przeznaczona dla ubogich weteranów walk o niepodległość, zajmowała się wydawaniem posiłków i pracą oświatową. Później podobne świetlice powstały także w innych miastach. Organizowała kolonie dla dzieci członków FPZOO. Działała także w Związku Rezerwistów, zasiadała w Radzie Naczelnej ZR. Należała do Związku Obrońców Lwowa. W 1938 została członkiem Komitetu Obywatelskiego Obchodów 20. Rocznicy Obrony Lwowa.

A. Zagórska, lata 30.
(Sprawozdanie FZPOO,
1938)

Opublikowała fragmenty swoich wspomnień w „Robotniku” (1926) – na temat działalności w OB PPS, a w „Kurierze Porannym” (1937) – dotyczące OLK. Zamieszczała ponadto artykuły w czasopiśmie FPZOO „Naród i Wojsko”. Politycznie sympatyzowała z Walerym Sławkiem i krytykowała odsunięcie go od władzy. Na kilka miesięcy przed wybuchem wojny zgłosiła pomysł utworzenia wojskowej formacji kobiecej na wzór dawnej OLK. Rozmawiała na ten temat z gen. K. Sosnkowskim, zreferowała projekt gen. → K. Sawickiemu, nie doczekał się on jednak realizacji.

We wrześniu 1939 odmówiła opuszczenia Warszawy i w czasie oblężenia przebywała w stolicy. W świetlicy przy ul. Brackiej 1 zorganizowała punkt rozdzielania posiłków dla wojska i uchodźców cywilnych. Do chwili zniszczenia świetlicy w wyniku ostrzału niemieckiego 25 IX 1939, wydawano tam kilka tysięcy obiadów dziennie. Po zakończeniu walk przebywała w swoim domu w Radości. W 1940 ciężko zachorowała. Po operacji i pobycie w szpitalu, w czerwcu 1941 wyjechała do Zakopanego.

W 1943 nawiązała kontakt z KON na Podhalu i brała udział w działalności konspiracyjnej na tym terenie. Wczesną wiosną 1944 przeniosła się do Warszawy, gdzie weszła w skład Wydziału Politycznego KON. Pełniła również funkcję sekretarki szefa Wydziału Wykonawczego tej organizacji → Z. Hempla, w lokalu konspiracyjnym przy ul. Mazowieckiej 4.

W chwili wybuchu Powstania Warszawskiego przebywała w Radości. Od września 1945 mieszkała w Zakopanem. Zmarła 16 IV 1965 w Warszawie. Została pochowana na cmentarzu Bródnowskim.

Była odznaczona Krzyżem Niepodległości z Mieczami, Krzyżem Walecznych (dwukrotnie), Krzyżem Kawalerskim Orderu Polonia Restituta, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Obrony Lwowa, Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918–1921, odznaką „Orleńską”.

Była trzykrotnie zamężna. Z pierwszego małżeństwa z (?) Bitschanem miała syna Jerzego (1904–1918), ucznia gimnazjum, harcerza, poległego w obronie Lwowa 21 XI 1918, pośmiertnie odznaczonego Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Obrońców Lwowa. W 1907 (?) zawarła drugie małżeństwo z Józefem Bednarzem, z którym miała syna Władysława (1908). Po raz trzeci, od 1912, była zamężna z Romanem Zagórskim (?–1927), lekarzem psychiatrą.

AAN, FPZOO, 4, k. 2, 66; FPZOO, 5, k. 39; FPZOO, 6, k. 11; FPZOO, 7, k. 1; FPZOO, 8, k. 31; FPZOO, 9, k. 69; FPZOO, 10, k. 70; FPZOO, 13, k. 5, 9, 25, 33; FPZOO, 14, k. 11; FPZOO, 321, k. 1–11; FPZOO, 325, k. 6; FPZOO, 326, k. 2, 12, 13, 15, 18; FPZOO, 328, k. 2, 10, 11, 19; APW, 1682, Zbiór A. Zagórskiej; BN, Akc. 7979, Spuścizna A. Zagórskiej; BZNO, 13177/II, A. Zagórska, Wspomnienia; 15341/II, k. 37, 39–42, S. Smoter, Przez ciernie do słońca; 15548/II, *passim*, U.Z. Paleolog, Stanisława Dematraki Paleolog (właśc. Filipina Stanisława Paleolog). Zarys życia i działalności. Wspomnienia siostry z lat 1892–1968; CAW, A. Zagórska, KNzM 3 V 1932; A. Zagórska, Zyciorys, udostępniony przez A.E. Markert; VI Rada Naczelna ZR, „Rezerwista” 1939, nr 3; J. Benedekówna, *Nasz oddział macierzysty we Lwowie*, [w:] *Wierna służba*, s. 8; A. Cieślukowa, *Ochotnicza Legia* (biogram); *Czy wiesz*, t. 2, s. 354; J. Dufurat, *Kobiety*, *passim*; W. Jędrzejewicz, J. Cissek, *Kalendarium*, t. 1, s. 251, 281, t. 2, s. 456, 531, t. 3, s. 49, 50, 196, 380; W. Kiedrzyńska, *Ochotnicza Legia Kobiet*, Warszawa 1931, *passim*; D. Łomaczewska, *Ojczyźnie służyła wiernie*, „Semper Fidelis” 1996, nr 6, s. 9–13; T. Nałęcz, *Irredenta polska*, Warszawa 1992, s. 281; S.S. Nicieja, *Cmentarz*, s. 162, 169, 176, 177, 405; *Obrona Lwowa*, t. 2, s. 583, 583, 591, 594, 603, 949, t. 3, s. 155 (dotyczy J. Bitschana); *Ochotnicza Legia Kobiet*, Lwów 1921, s. 9, 10, 24, 35–36, 52–53; S. Paleolog, *Służba kuryerska*, [w:] *Służba Ojczyźnie*, s. 238, 240, 241, 244; U. Perkowska, *Studentki*, s. 192; A. Piłsudska, *Wspomnienia*, s. 286, 287; W. Pobóg-Malinowski, *Laboratoria organizacji bojowej PPS*, „Niepodległość”, t. 10, 1934, s. 464, 469; Z. Puchalski, T. Wawrzyński, *Krzyż*, s. 97; „RPiG” 1939, s. 618; *Służba Polek*, cz. 8, s. 39, 40, 46, 50, 124, 128; *Sprawozdanie FPZOO*, 1931, s. 15, 86, 87, 1932, s. 75, 1935, s. 42, 310, 1938, s. 332–334; W. Suleja, *Józef Piłsudski*, s. 406–408; A. Zagórska, *Przy Nowym Roku parę słów prawdy*, „Naród i Wojsko” 1939, nr 1; eadem, *W przededniu Legii Ochotniczej*, [w:] *Służba Ojczyźnie*, s. 229–230; eadem, *Wspomnienia*, „Robotnik” 1926, nr 136–140; eadem, *Ze wspomnień komendantki OLK. Kurierki w obronie Lwowa*, cz. 1–6, „Kurier Poranny” 1938, nr 308, 311, 312, 314, 316, 319, 320; *Aleksandra Zagórska* [nekrologi]: „Biuletyn. Koło Lwowian” 1965, nr 2, s. 65, „TP” 1965, nr 22; „ŻW” 1965, nr 94, s. 10; *Zjazd Związku Legionistek Polskich*, „GP” 1931, nr 33.

J. 1605/WSK

OLK
LWÓW

ZAGÓRSKA Aleksandra

V. Wpisz ze źródeł - nazwiskowe karty
informacyjne: 1.

n

T. 1605

OLK

Zaporske Aleksandra

Rokar drimny nr 190 z dn 25⁸ 1921

o dymnie ppł 17 Zaporskiy.

226 Oprocowaniu k Zarochu s. 12

(cały list skruwacel-
pusty list o OLK)

fabry Rokar pozynaly OLK

82'99

T. 1605/WSK

OLK
Lwów

ZAGÓRSKA Aleksandra

VI. Fotografie

1. Ochotnicza Liga Kobiet, Zagórska A, siedzi w środkiem, Lwów 1918-1919, repr. (12,5x17,5) szt. 2
2. zdj. grupowe OLK, A. Zagórska - stol, (17,5x12), szt. 2
reprod., (17,5x12), szt. 2
3. zdj. grupowe, znanoszone; Sikorski, Zagórska, Lwów 1918-1919 r., reprod., (17,8x12,8) szt. 2
4. Ochotniczy pułk armacie, reprod., (16x11) szt. 1
5. zdj. w mundurze OLK, [b.d.] repr., (6,5x10) szt. 1
6. zdj. strona z księżelki - repr., szt. 1

Z. Świt. 2013v.

52/1

Ochraniarska liga Kobieta, defila 1918-1919, siedzi u strodke (1)
kom. Zagorska

1/202
K24 L. dn. 6004 / 12 M. 2002

26381/3*

nr inwentarzowy 26381/3 MWP – Ochotnicza Legia Kobiet, Lwów 1918-1919 r.,
zaznaczone osoby: 1. kom. Zagórska, 2. ppor. Trojnar, 3. sierż. Zielińska, 4. adj.
plut. Paleolog.

v1/2

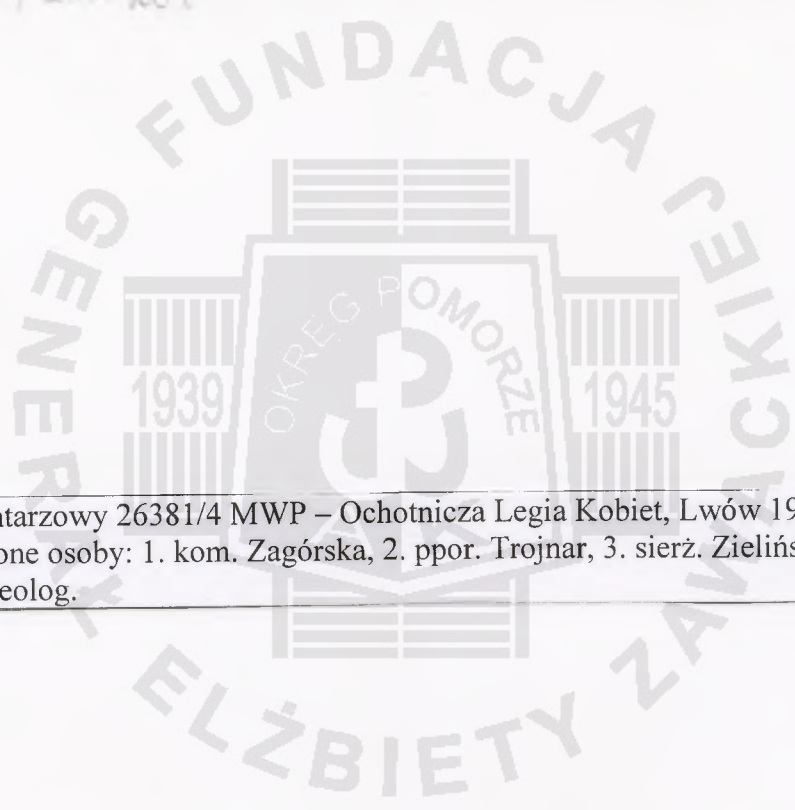

Ochotnicza Legia Kobiet, ludu 1918 - 1919. Nr 1 - Komend. Zagorska - stoi

nr.
2) < 26.01.4004 / 12.11.2002

26381/4*

nr inwentarzowy 26381/4 MWP – Ochotnicza Legia Kobiet, Lwów 1918-1919 r.,
zaznaczone osoby: 1. kom. Zagórska, 2. ppor. Trojnar, 3. sierż. Zielińska, 4. adj.
plut. Paleolog.

VI/3

Ochotwona Legia Kobiet, Lądów 1918-1919
Zamrożone osoby w 3 rzędzie Al. Zagórska i Kap. Sikorski (organizator)

L. dn. 4004 / 12.11.2002
poz.
3/2

33661/4*

nr inwentarzowy 33661/4 MWP – Ochotnicza Legia Kobiet, Lwów 1918-1919 r.,
zaznaczone osoby: A – kap. Sikorski (organizator), B – Zagórska.

VI 14

4

A. Zagorska stoi

v/5

1. WSK
Jezulki osobowe

2. T. 1605/W

3. repr., 6.5x

4.

5. ZAGÓRSKA Aleksandra

6.

7.

8. uwagi: brał opis fotografii.

FUNDACJA
GENERAŁ
ELŻBIETY
OKRĘG POMORZE
1939
AK
1945

2. Sierp. 2013v.

ZAGÓRSKA Aleksandra

